VIKTOR FRANKL, INICIÁTOR ZAKLÁDÁNÍ PORADEN PRO MLÁDEŽ

Victor Frankl, initiator of founding advisory centres for youth

Stanislava Ševčíková

7: 200 - 398, 2005
ISSN 1212-4117

Masarykova univerzita v Brně, FSS, katedra SPSP

Summary

The text presented here is aimed at the story of young years of V. E. Frankl and of his activity in founding advisory facilities for young people with great diversity of psychosocial problems (particularly unemployed people). The author considers this activity in association with his lifelong attempts "to rescue human lives and to re-humanize medicine and psychotherapy of those times.

Key words: advisory centres - youth - V. E. Frankl

Souhrn

Předkládaný text usiluje o přiblížení mládí V. E. Frankla a jeho aktivitě zakládání poradenských míst pro mládež (především nezaměstnanou) s nejrůznějšími psychosociálními problémy. Tuto jeho aktivitu vnímá autorka v kontextu jeho celoživotního úsilí „zachraňovat lidské životy“ a rehumanizovat tehdejší medicínu a psychoterapii.

Klíčová slova: poradenská centra – mládež - V. E. Frankl

ÚVOD

Viktor Frankl, zakladatel tzv. třetí vídeňské školy psychoterapie (po Freudově psychoanalýze a Adlerově individuální psychologii) se v mládí už jako student, angažoval ve prospěch mládeže s nejrůznějšími psychosociálními problémy. Zaujala ho bezplatná poradenská místa zřízená v Berlíně podle vzoru Dr. Hugo Saurera, archiváře drážďanské banky, která se rozhodl implementovat do tehdejší Vídně, plně sebevražď mladých lidí. Saurer založil toto první poradenské místo již v roce 1914 (Mezinárodní centrální místo pro poradenství mladých). (1) Základními principy byly: anonymita klientů, poradenství je zásadně zdarma a nachází se v privátním prostředí, obvykle v bytě poradce.

Frankl založil první poradnu ve Vídni již v roce 1925, tedy ve svých 20 letech. Založení prvního poradenského místa bylo oznámeno v novinách Der Tag v únoru 1925. Podle Gruberové (2) je založení poradenských míst stejně důležité jako tzv. Gemeindebauten (svěpomocí postavené byty) první (rakouské) republiky.

Tento text se opírá o nespočet novinových a časopiseckých článků z 20. a 30. let 20. století, kterými se Frankl pokoušel tuto svou aktivitu dostat do povědomí především mladých lidí. Tyto články byly souhrnně vydány dcerou a pokračova-

telkou V. E. Frankla Gabriele Vesely-Frankl v roce 2005.

GENEZE VZNIKU PORADEN

Frankla již od ranného mládí provázela myšlenka, že život má nezastupitelnou hodnotu a smysl. Frankl sám také obdobím nihilismu prošel. Často vyprávěl i psal o svém postřehu, že zakladatelé různých škol přišli na svůj směr možná právě díky vypořádáváním se s se svou vlastní neurózou: Freud trpěl fobiemi a Adler byl zase jako dítě chabé konstituce. (3) Frankl pocházel částečně z chudých poměrů, otec pro nedostatek financí nemohl dokončit medicínu. Také proto se Frankl angažoval během svého studia medicíny v socialistickém hnutí (již v 16 letech byl funkcionářem Socialistické dělnické/pracující mládeže (Die Sozialistische Arbeiterjugend)).

Hlavní motivy, které vedly k iniciativě založení bezplatných poradenských míst pro mládež, byly: „teoretické přesvědčení o zásadní nezbytnosti“ založení poraden; dále jeho vlastní zkušenosti ve vídeňské výchovné poradně a za třetí již v té vznikala podobná místa především v Berlíně. (4)

V Czerningasse 6, 2. vídeňském obvodu (tehdejší Franklovo bydliště) byla založena ústřední pobočka Rakouského kontaktního místa pro poradenství mládeže (Österreichische Geschäftss-

telle für Jugendberatung). Oznámení bylo uveřejňováno v médiích s výzvou: „Mladí lidé! S důvěrou se můžete v každé duchovní nouzi obrátit na uvedené poradny pro mládež! Nikdy není pozdě!“ společně s adresou, jmény, telefonem a hodinami, kdy jsou kteří poradci přítomni (5) nebo: „Hodiny jsou denně pro mládež v duchovní nouzi a bezradnosti, zdarma a anonymně v Czerlingasse 6 – 2 až 3 hodiny denně.“ (6) Dále to byly plakáty ve školách, ulicích, továrnách. Důležité přitom bylo, že šlo o možnost návštěvy v privátním bytě, tím chtěl Frankl navodit pocit soukromí a bezpečí.

Ve Vídni v roce 1928 navštívilo poradnu 700 klientů, 3000 návštěvníků, z toho 1/3 lidí s sexuálními problémy, 1/3 rodinnými konflikty, zbytek tvořily neurotické problémy, někteří mladí lidé přišli s problémy ekonomickými. (7)

Franklovi se zřejmě podařilo, že v roce 1930 nebyl po několika letech ve Vídni zaregistrován žádný pokus o sebevraždu studenta. (8)

V prvních týdnech bylo v poradně u 18 poradců asi 10-20 osob hledajících radu. Krátce po otevření vídeňského místa bylo možno vytvořit statistiku případů: 10 % tvořily sebevražedné motivy, 30 % erotické a sexuální motivy. Frankl již tehdy akcentoval dimenzi naplnění a nalezení smyslu, toto nazýval *indicatio vitalis* – indikace života pro mladé. (9) Základní technikou tohoto typu poradenství je výpověď mladého člověka, to, s čím se potřebuje svěřit. Je třeba si uvědomit, že v tehdejší době bylo spousta témat tabu (např. sexualita, partnerství a finanční nejistota, tresty).

Franklovi se podařilo zapojit do svého projektu bezplatných poraden pro mládež významné osobnosti tehdejšího života, a to bez nároku na honorář, mimo jiné: August Aichorn, Wilhelm Börner, Rudolf Dreikurs, Hugo Lukacs, Julius Tandler, Erwin Wexberg a Charlotte Bühler (dle G. Vesely šlo o jakýsi *Who is Who* tehdejší psychiatrie a psychoterapie. (10)

Poradci byli tehdy povoláním především lékaři: psychiatři, neurologové, ženští lékaři, dermatovenerologové, učitelé, poradci pomáhající s výběrem povolání, právníci, sociální pracovníci a kněží. (11)

Frankl současně s poradnou vedl v popularizujícím individuálně – psychologickém časopise *Der Mensch im Alltag* rubriku poradenství pro mládež.

PROBLEMATIKA TEHDEJŠÍ MLÁDEŽE

Mladý Frankl jako zastánce socialistického modelu (12) společnosti tak došel k názoru, že chybí dostatečné množství odborných poraden, které mladým lidem mohou pomoci v jejich specificky

obtížných životních situacích, jako jsou např. sebevraždy (jen ve Vídni to bylo v roce 1926 20 sebevražd a nedokončených pokusů za čtvrt roku - pouze ze strachu před trestem, z důvodu neuspokojivé finanční situace nebo z tzv. „neznámých důvodů“). Podle Frankla je proto nutné, aby „poradce“ byl lékařem. (13) Je nutno však mít na paměti, že v té době mohl být např. psychoterapeutem pouze lékař. Nejednalo se tedy o jakousi světskou zpověď lékaři a porada se může a má odehrávat v bytě lékaře, což je specifickým Franklova projektu, pomáhat potřebnému v soukromí pomáhajícího.

S tímto modelem by asi teoretici i praktici syndromu vyhoření i obránci osobní bezpečnosti v současnosti zásadně nesouhlasili, ale ve Vídni na počátku 20. století se jednalo o vědomý faktor, který mladým zřejmě pomáhal. Podle Frankla bylo třeba také rozšířit přednášky (veřejné i univerzitní) o psychologii mládeže. S mladými se má diskutovat, vést diskuse (což má dvojí efekt, kontakt i kontrolu). V. Frankl, pod pseudonymem Lola Elberger, hovoří o tom, že duchovní problémy především chudých studentů jsou sociální povahy. (14) Zjednodušeně řečeno, je třeba nasytit ne pouze duši nebo pouze žaludek, ale obě má svůj nezastupitelný význam.

Mladí lidé, kteří navštěvovali poradny, se vyznačovali následujícími problémy: ztráta radosti z práce/povolání, deprese jako výraz jejich životního postoje. Hospodářská i kulturní krize má své oběti, především mladé, svou roli v tom hraje nezaměstnanost (v roce 1936 hovoří Frankl o neuróze z nezaměstnanosti (15)), nezvládnutá erotika (masturbace versus její přísné odsouzení veřejností bylo potřeba vštípit mladým lidem, že až dospělá osobnost dokáže erotiku integrovat do své osobnosti), povolání, problémy s rodiči (tvrdá autoritativní výchova, zakazování např. nemajetných partnerů), u nichž tehdy mnoho mladých bydlelo. Mladí lidé podle Frankla nechtějí pouze chléb, ale i náplň, smysl života. Poradenství chápe Frankl jako speciální formu lidské pomoci, která zahrnuje i duchovní dimenzi. (16)

Již zde můžeme hledat kořeny Franklovy logoterapie (pojem pochází z roku 1926, publikován byl v roce 1938) a existenciální analýzy (pojem pochází z roku 1933, publikován byl v roce 1938). (17) Akcentování duchovní, noetické dimenze člověka je charakteristické pro Franklův přínos psychosociálnímu poradenství a psychoterapii. Jeho (výše jmenovaní) předchůdci Freud a Adler tento pohled nesdíleli.

ROZŠÍŘENÍ PORADEN

Frankl pořádal také veřejné přednášky o osobní

hygieně. Do Berlína ho pozval Wilhelm Reich, pak následovaly Praha, Budapešť, Švýcarsko, Čechy.

Zakládání poradenských míst organizoval Frankl nejen ve Vídni, ale i v jiných městech Evropy. Po I. světové válce byly poradny založeny v Berlíně, Norimberku, Vratislavi a Magdeburgu, v roce 1925 následovaly Vídeň a Chemnitz, dále Berlín, v roce 1929 podle vídeňského vzoru Praha a Zürich, dále Frankfurt nad M., a to spolkem „Bund für Mutterschutz“ (Spolek na ochranu matek), připravovaly se k založení města jako Drážďany a Budapešť, ze států pak Jugoslávie, Polsko a Lotyšsko. Pravděpodobně v roce 1928 byla založena i poradna v Brně a v Teplicích (Frankl, 1935: 130). Ve Vídni byl čestným prezidentem prof. Dr. Otto Pöltzl, přednosta univerzitní psychiatrické kliniky, a vedoucím V. Frankl, Dr. Saurer byl čestným členem.

ZÁVĚR

Je možno diskutovat o správné podobě poradenství pro mládež o jeho technikách. Dnes bychom jistě nevyžadovali, aby poradny byly v soukromých bytech poradců, mimo jiné také z důvodu prevence syndromu vyhoření a zachování bezpečnosti poradce, ale tento pohled na nepříliš známou aktivitu mladého Frankla dává ucelenější pohled na jeho život a dílo a umožňuje vnímat jeho osobu a dílo mnohem plastičtěji.

LITERATURA

- Frankl V. E. 1935:** Aus der Praxis der Jugendberatung. In: Psychotherapeutische Praxis, 7, pp. 155-159, In: Vesely-Frankl G. (Ed.). pp. 130-135.
- Frankl V. E. 1927a:** Gründet Jugendberatungsstellen. In: Die Praxis, Mitteilungen für die Organisationsarbeit der Sozialistischen Arbeiterjugend Deutschösterreichs, Nr. 4, p.31, In: Vesely-Frankl G. (Ed.). pp. 69-71.
- Frankl V. E. 1927b:** Jugendberatung. In: Der Mensch im Alltag, 1, Nr. 2), In: Vesely-Frankl G. (Ed.), pp. 72.
- Frankl V. E. 1928a:** Jugendberatung (I.). In: Die neue Generation, Publikationsorgan des Deutschen Bundes für Mutterschutz und der Internationalen Vereinigung für Mutterschutz und Sexualreform, V., p. 167, In: Vesely-Frankl G. (Ed.). pp. 89-90.
- Frankl V. E. 1930:** Jugendberatung (IV.). In: Clostermann L. (Ed.) Enzyklopedisches Handbuch des Kinderschutzes und der Jugendfürsorge. Akad. Verlag. Ges. Leipzig, In: Vesely-Frankl G. (Ed.), pp. 118-120.

Frankl V. E. 1928b: Jugend in Not. Die Wiener Jugendberatungsstellen. In: Arbeiter-Zeitung, 22.7.1928b, Nr. 202, p. 10, In: Vesely-Frankl G. (Ed.). pp. 91-95.

Frankl V. E. 1929a: Selbsterprophylaxe und Jugendberatung. In: Münchner Medizinische Wochenschrift, 76, Nr. 40, pp. 1675-1676, In: Vesely-Frankl G. (Ed.). pp. 109-111.

Frankl V. E. 1936: Die seelische Not der arbeitslosen Jugend. In: Blätter für Krankenpfleger und Fürsorge, III. Nr. 11-12, Nov.-Dez. 1936, In: Vesely-Frankl (Ed.). pp.136-138.

Frankl V. E. 1926: Über die Notwendigkeit der Schaffung von Jugendberatungsstellen. In: Zeitschrift für Kinderschutz, Familien- und Berufsfürsorge, 18/VII., pp. 130-132; In: Vesely-Frankl (Ed.). pp. 59-61.

Frankl V. E. (pseudonym Lola Elberger) **1929b:** Zur Frage der Jugendberatung. In: Die Bereitschaft, 7, Nr. 5, p.14, In: Vesely-Frankl, G. (Ed.). pp. 67-68.

Frankl V. E.; Bühler CH.; Kogerer H.; Lukacs H. (Eds.). 1929c: Was ist Jugendberatung? In: Jugendnot und Jugendberatung. Selbstverlag: Wien, 3-7, In: Vesely-Frankl G. (Ed.). pp. 105-108.

Frankl V. E.; Kreuzer F. 1986: Im Anfang war der Sinn. Von der Psychoanalyse zur Logotherapie. München, Zürich:Piper.

Gruber M. 1974: Der Wille zum Sinn. In: Die Pestsäule. Monatschrift für Literatur und Kulturpolitik. Nr. 13, pp. 215-228.

Länge, A. 2004: Lehrbuch zur Existenzanalyse (Logotherapie). Grundlagen. Wien: GLE.

Vesely-Frankl G. (Ed.). 2005: Viktor E. Frankl. Frühe Schriften 1923-1942. Wien-München-Bern: Verlag Wilhelm Maudrich.

Vysvětlivky k článku:

- (1) Frankl 1928: 87.
- (2) Gruber 1974: 217.
- (3) Frankl, Kreuzer 1986: 7.
- (4) Frankl 1926: 59-61.
- (5) Frankl 1930: 117.
- (6) Frankl 1927b: 72.
- (7) Frankl at all 1929c: 106.
- (8) Frankl 1928a: 87.
- (9) Frankl 1928b: 90.
- (10) srov. Vesely-Frankl 2005: 57.
- (11) Frankl 1929a: 110.
- (12) Frankl 1927a.
- (13) Frankl 1926: 61.
- (14) Frankl 1929b: 67.
- (15) Frankl 1936: 136.
- (16) Frankl 1935: 135.

*Stanislava Ševčíková
ssevciko@fss.muni.cz*